

Motion till riksdagen
2011/12:Fö209

av **Torbjörn Björlund m.fl. (V)**

De frivilliga försvarsorganisationerna och civilplikten

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Frivilliga försvarsorganisationer	2
4	Hemvärdnet – de nationella skyddsstyrkorna.....	3
4.1	Direktutbildning i hemvärdnet	4
4.2	Hemvärdnets civila hjälpsatser	4
4.3	Finansiering.....	4
5	Kvinnor i hemvärdnet	5
5.1	Svenska Lottakåren	5
6	Värna civilplikten.....	6

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om obundet organisationsstöd.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag på hur direktutbildningarna inom hemvärdnet ska kunna utökas till att omfatta fler utbildningsplatser än i dag.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att hemvärdnets övningar och utbildningar mer än i dag ska inriktas på civila hjälpinsatser.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag på hur hemvärdnet kan finansieras oberoende av den övriga Försvarsmakten.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt hemvärdnet att upprätta en handlingsplan med delmål och mål för att minst 40 % av hemvärdnets personal ska bestå av kvinnor.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge hemvärdnet i uppdrag att genomföra kvalificerad genusutbildning vid samtliga utbildningar samt med organisationens anställda.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör undersöka möjligheten att utvidga Svenska Lottakårens uppdrag.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med ett förslag på hur en återinförd utbildning av civilpliktiga kan se ut.

3 Frivilliga försvarsorganisationer

I Sverige finns idag ett 20-tal frivilliga försvarsorganisationer som bidrar till landets civila och militära försvar. De rekryterar och utbildar frivilliga personer för uppgifter inom försvaret och bidrar på ett mycket kostnadseffektivt sätt till att höja Sveriges beredskap i såväl kris som krig inom en mängd olika områden. Organisationerna har stor betydelse för försvaret, försvarsviljan och totalförsvarets samhällsförankring. Genom avtal tillför organisationerna utbildad personal till Försvarsmakten och andra myndigheter och vidmakthåller och höjer kompetensen hos redan krigsplacerade. Vidare säkerställer de att särskild specialistkompetens tillvaratas och placerar även ett stort antal personer på specialistbefattningar inom försvaret.

De frivilliga försvarsorganisationerna är självständiga föreningar och har tillkommit på medborgarnas egna initiativ. De är ideella och fristående i förhållande till varandra och i förhållande till Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Totalt har organisationerna cirka 580 000 medlemmar.

Vänsterpartiet vill även i framtiden se självständiga ideella frivilligorganisationer som tillför samhället viktiga värden. Vi menar att regeringens syn på försvarets frivilligorganisationer inte resulterar i en mer användbar frivillighet.

Vi anser att de organisationer som varaktigt och med kvalitet kan bidra till Försvarsmaktens verksamhet eller till samhällets krishanteringsförmåga också bör kunna få samhällsstöd för t.ex. demokratiarbete och organisationsutveckling. Vänsterpartiet anser därför att det är av stor vikt att det finns ett grundorganisationsstöd till dessa organisationer. Utan detta blir det svårt att ha anställd personal som kan organisera de frivilliga resurserna.

Den förändrade bidragsstruktur som regeringen genomfört de senaste åren skapar inte konkreta och realistiska förutsättningar för organisationerna att åta sig uppdrag och utgöra en långsiktig resurs inom svensk krishantering. Det är av stor vikt för vår samlade krishanteringsförmåga att de organisationer som uppfyller regeringens fastställda krav på kvalitet, uthållighet och samverkansförmåga kan komma i fråga för ett obundet organisationsstöd som inte baseras på de uppdrag som organisationen åtagit sig att genomföra. Vad som anförts om obundet organisationsstöd bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4 Hemvärnet – de nationella skyddsstyrkorna

Hemvärnet skapades genom ett riksdagsbeslut 1940. Andra världskriget pågick och behovet av att skydda hembygd och hemmavarande var påtagligt. Den nya typen av krigsförband skulle bestå av frivilliga yngre och äldre män som inte tjänstgjorde som värnpliktiga i beredskapsförbanden. Utredarna hade räknat med att ett färdigt hemvärn skulle omfatta ca 50 000 man, men intresset var stort och redan hösten 1940 hade 90 000 män anslutit sig. Under och efter andra världskriget expanderar hemvärnet ytterligare och från och med 1989 kan även kvinnor som genomgått militär grundutbildning antas som hemvärnssoldater.

På 2000-talet har antalet soldater i hemvärnet minskat som en följd av olika försvarsbeslut och organisationsförändringar i Försvarsmakten. År 2000 var man 70 000 personer och fem år senare bara runt 40 000. Idag är man drygt 30 000 personer i hemvärnet.

Hemvärnets grundläggande uppgifter är att bevaka, skydda och stödja det civila samhället. Man är idag en mycket stor och viktig del av försvarsmakten. 2009 stod hemvärnet för 50 procent av hela den totala insatsorganisationen, 1990 var det bara 13 procent.

Fel! Okänt namn på

Oavsett hur försvaret kommer att se ut i framtiden så kommer det att vara beroende av understöd av hemvärdnet, något som även Natos utvärdering av det ”nya” svenska försvaret konstaterade i juli 2011.

4.1 Direktutbildning i hemvärdnet

För att motverka trenden med ett minskat antal hemvärdnssoldater har organisationen på försök haft ett antal direktutbildningar, ”Grundläggande soldatutbildning – Hemvärdn”, utan krav på militär grundutbildning. Dessa var mycket lyckade och fortsatte därför efter första försöket. Förra året utbildades drygt 500 personer på detta sätt.

I stort sett samtliga personer valde efter direktutbildningen att tjänstgöra i hemvärdnet. De har bidragit till en jämnare könsfördelning samt till att hemvärdnet idag kan bestå i alla delar av landet – även på platser där det i dag inte finns traditionella regementen.

Behovet av nyrekrytering inom hemvärdnet är dock fortsatt stort och med anledning av detta anser Vänsterpartiet att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag på hur verksamheten med ”Grundläggande soldatutbildning – Hemvärdn” ska kunna utökas till att omfatta fler utbildningsplatser än idag. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.2 Hemvärdnets civila hjälpinsatser

En stor fördel med hemvärdnet är att det har egna resurser för ledning, samband, sjukvård och transporter. Hemvärdnet har fortfarande stor folklig förankring och skapar därmed trygghet och tilltro till förmågan att skydda och hjälpa befolkningen vid såväl stora som små kriser och katastrofer. Det utgör ett mycket viktigt komplement till samhällets krisberedskap.

Väpnad strid är förvisso ett grundfundament i hemvärdnet, men den civila krisberedskapens betydelse har ökat alltmer. Vid Försvarsmaktens insatser i samband med skogsbränder, översvämningar och dylikt är det exempelvis ofta hemvärdnssoldater som gör jobbet.

Det moderna hemvärdnet ska vara en nationell skyddsstyrka som möter de behov som finns inom flera samhällssektorer. Vänsterpartiet anser därför att de övningar och utbildningar som Hemvärdnet genomför i mycket högre grad än i dag ska vara inriktade på civila hjälpinsatser. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.3 Finansiering

De nationella skyddsstyrkorna (hemvärdnet) stod 2009 för ungefär 1,2 procent av försvarsbudgeten. Hemvärdnet är kostnadseffektivt eftersom det bygger på en ideell och frivillig grund. Det tillvaratar även den ovärderliga kompetens

som finns hos dem som genomgått värnpliktsutbildningen samt hos dem som tjänstgjort inom Försvarsmakten.

I en allt större utsträckning har Försvarsmakten valt att spara in på hemvärnets verksamhet när det kommer sparkrav från regeringen. Detta är en lätt men kortsiktig lösning för de ekonomiskt ansvariga. Hemvärdet blir genom detta förfarande ett "dragspel" eller budgetregulator i Försvarsmaktens driftsbudget. Detta ger hemvärnsorganisationen dåliga förutsättningar att planera och ansvara för sin verksamhet i landet.

Att exempelvis ge hemvärdet ett eget budgetanslag via statsbudgeten skulle ge organisationen möjlighet att bygga upp en stabil och långvarig verksamhet, oberoende av den övriga Försvarsmaktens ekonomiska prioriteringar. Det skulle också ge regeringen och riksdagen större möjlighet att styra storleken och utvecklingen av de nationella skyddsstyrkorna i framtiden. Därför anser Vänsterpartiet att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag på hur hemvärdet kan finansieras oberoende av den övriga Försvarsmakten. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Kvinnor i hemvärdet

Eftersom Försvarsmakten är och alltid har varit mansdominerad är den manlige soldaten den norm som präglar hela verksamheten. Om fler kvinnor ska bli intresserade av att söka sig till Försvarsmakten och de nationella skyddsstyrkorna måste de veta att tjänstgöringen är anpassad även till deras behov och att de får möjlighet att genomföra sin utbildning på samma premisser som männen. För att kunna uppnå ett mer jämställt svenskt försvar krävs det bland annat en ökad kvinnlig representation. Hemvärdet självt har ett uttalat mål om att det ska vara 50/50-representation inom organisationen.

År 2010 var 15 procent av personalen i hemvärdet kvinnor, vilket kan jämföras med övriga Försvarsmakten där motsvarande siffra är 4,6 procent. Vänsterpartiet anser att ett rimligt mål är att minst 50 procent av hemvärdets personalstyrka ska bestå av kvinnor. Regeringen bör ge hemvärdet i uppdrag att upprätta en handlingsplan med delmål och mål för att detta ska bli verklighet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

För att försvaret ska bli mer jämställt räcker inte enbart en ökad kvinnlig representation, även utbildning är nödvändigt. Vänsterpartiet anser att ett obligatoriskt genusperspektiv i utbildningssystemet på alla nivåer inom Försvarsmakten, hemvärn och frivilligorganisationer är helt avgörande för att på allvar skapa en jämställd organisation och verksamhet. Jämställdhetsarbetet inom Försvarsmakten är oerhört viktigt då myndigheten bedriver en omfattande utbildningsverksamhet, där attityder i frågor om hur människor ska förhålla sig till varandra både skapas och förmedlas. Av denna anledning bör regeringen ge hemvärdet i uppdrag att genomföra kvalificerad genusutbildning vid samtliga utbildningar och med organisationens anställda. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

5.1 Svenska Lottakåren

Ända sedan 1924 har Svenska Lottakåren verkat för kvinnors engagemang i försvars- och säkerhetsfrågor. Vid grundandet var det först som stöd till svenska Landstormen (nuvarande hemvärdet) men under beredskapsåren växte organisationen och allt fler kvinnor engagerade sig för att få göra en insats. Flest lottor hade Sverige 1943 då 110 813 kvinnor var medlemmar.

Under 1900-talets andra hälft stärktes och förändrades Svenska Lottakårens uppdrag. Kåren fortsatte att vara kvinnans möjlighet att ta en aktiv roll i försvaret av vårt land, men allteftersom höjdes rösterna om kvinnliga officerare på lika villkor som män. Detta realiserades först på 80-talet.

Idag har världen förändrats och så även hotbilden mot Sverige. Vi talar i högre utsträckning om en allmän beredskap som ska fungera mot såväl naturkatastrofer som terroristhot. Lottakåren ger kvinnor en aktiv möjlighet att göra en insats för både Sverige och för krigsdrabbade människor världen över. Som Sveriges största kvinnliga frivilliga försvarsorganisation är Svenska Lottakåren den kanske främsta rekryteringsbasen för kvinnor till frivilligengagemang inom försvaret.

Svenska Lottakåren borde vidare ges möjlighet att rekrytera fler kvinnor till utbildning och därmed öka rekryteringsunderlaget till frivilligengagemang. Vänsterpartiet anser att det är grundläggande att öka antalet kvinnor inom hela det svenska försvaret och vi tror att Svenska Lottakårens roll i detta kan bli ännu större än den är idag. Regeringen bör undersöka möjligheten att utvidga Lottakårens uppdrag till att omfatta mer än den personalförsörjning för avtalsbefattningar, främst i hemvärdet, som man har idag. Vi tror att en utvidgning av uppdraget kan vara ett angeläget led i att rekrytera fler kvinnor till försvaret och i förlängningen också till utlandstjänstgöring. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Värna civilplikten

Sedan några år utbildas inga civilpliktiga med lång grundutbildning i Sverige. Den sista civilpliktsutbildningen genomfördes 2008 och anordnades då inom elberedskapen. Innan dess genomfördes civilpliktiga utbildningar bland annat till banverksreparatör, flygplatsbrandman och räddningspersonal.

Regeringen har gjort bedömningen att utbildningen av civilpliktiga inte längre behövs för att säkerställa förmågan inom det civila försvaret.

Vänsterpartiet delar inte regeringens bedömning.

Om Sveriges försvar ska kunna hålla en hög kvalitet menar Vänsterpartiet att antalet civilpliktiga snarast ska öka och att utbildningen bör kvalitetsutvecklas. Vårt moderna samhälle blir alltmer sårbart, och störningar kan snabbt få förödande konsekvenser för människor, miljö och egendom.

Inom en rad områden behöver samhällets resurser förstärkas för att förebygga kriser och åtgärda brister för att garantera att vitala funktioner kan upprätthållas. Inte minst gäller det el-, vatten- och it-säkerhet.

Fel! Okänt namn på

Kunskapen om hur man snabbt och uthålligt säkrar människors liv och hälsa måste ständigt analyseras, utvecklas och underhållas genom övning. Kunskapen hos allmänheten måste förstärkas. En viktig resurs i detta sammanhang utgör den verksamhet som civilförsvaret omfattade. Unga kvinnor och män från olika delar av samhället bör även i framtiden delta i denna viktiga samhällsfunktion. Därför anser Vänsterpartiet att utbildningen av civilpliktiga ska återinföras och då inte bara omfatta elsäkerhetsområdet utan även exempelvis vatten- och it-säkerhet. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med ett förslag på hur en återinförd utbildning av civilpliktiga kan se ut. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 16 september 2011

Torbjörn Björlund (V)

Jens Holm (V)

Hans Linde (V)

Jonas Sjöstedt (V)

Siv Holma (V)

Kent Persson (V)